

Luonnonkukkien päivän teemalaji 2019

Lumpeet, *Nymphaea*, ovat kaikkien tuntemia vesikasveja, joilla on suuri, valkoinen kukka. Runsaimmillaan ne ovat pehmeäpohjaisissa pikkujärvisissä ja suojaissa järvenlahdissa; murtovedessä ja virtaavassa vedessä ne eivät oikein viihdy. Ulpukoiden, muutami- en vitojen, palpakoiden ja vesitattaren kanssa lumpeet muodostavat usein heti saraikon, kortteikon tai ruovikon ulkopuolelle kelluslehtisten vesikasvien vyöhykkeen, joka voi ulottua jopa kahden metrin syvyyteen asti. Lumpeet hyötyvät veden ravinteisuu- desta. Vesiemme rehevöityessä ja pohjien pehmentyessä ne ovat paikoin runsastuneet. Toisaalta ne ovat piisamin herkkua ja piisamikannan runsastuessa järvessä lumpeet saattoi- vat kadota kokonaan. Nyt piisami on taantunut ja lumpeet palaamassa.

Kukkivat lumpeet tuntee helposti lumpeiksi, mutta pelkät lehdet voi huolimattomalla vilkaisulla sekoit- ta ulpukan lehtiin. Lumpeiden lehdet ovat pyöreähköjä, alapin- nalta violetinpunaisia ja lehtisuonet kärkiosista verkkomaisesti haarovia; ulpukoiden lehdet ovat leveyttään pitempiä, alapinnalta vaaleanvihreitä, suonet kärkiosasta halkihaaraisia. Lumpeet ja keltakukkaiset ulpukat kuuluvat lummekasveihin, joka on yksi kaikkein vanhimmista ja alkeel- lisimmista siemenkasvien heimoista.

Suomen lumpeiden kukat ovat valkoisia, mutta trooppiset lumpeet ovat pääasiassa sini- ja punakuk- kaisia. Lumpeemme ovat aikojen kuluessa menettäneet kukkiensa

värin ja valkokukkaiset muodot ovat jääneet yksinomaisiksi – yleensä puna- ja sinikukkaisten kasvien valkokukkaiset yksilöt ovat harvina- sia poikkeuksia. Joskus värinmuodos- tuskky kuitenkin palautuu ja syntyy punakukkaisia lumpeita, jollaisia on löydetty muutamista Suomen järvistä. Ne ovat rauhoitettuja. Sen sijaan sil- loin tällöin huvilarannoilta vastaan tulevat iso- ja tummanpunakukkaiset lumpeet ovat istutettuja puutarhasa- veja.

Keskikesän kukkijoita

Lumpeiden paksusta mutta lyhyestä maavarresta kasvavat pitkäperäiset kukat ulottuvat veden pintaan kuk- kimaan. Kukkimisaikaa on keskikesä. Kukat ovat avoimna useana päivänä, mutta vain aurinkoisella säällä ja keskipäivän aikaan, yöksi ja sateella ne sulkeutuvat. Kierteelle taipunut kukkaperä vetää pölyttyneen kukan upoksiin, missä siemenet kehittyvät. Lummeyksilöt voivat tulla kym- menien vuosien ikäisiksi.

Suomen kolme lummelajia

Suomessa kasvavat kaikki kolme Euroopan melko laaja-alaista lum- melajia. Maanosan yleisintä ja laaja- alaisinta lummetta, **isolummetta**, *Nymphaea alba*, on Suomessa eteläisillä ja lounaisilla rannikkoalueilla ja Järvi- Suomessa. Meillä yleisin laji, Metsä- Lappiin saakka ulottuva **pohjan- lumme**, *Nymphaea candida*, puuttuu kokonaan Länsi- ja Etelä-Euroopasta. Pohjanlumme on Etelä-Savon

maakuntakukka. Pääasiassa Järvi- Suomeen rajoittunutta **suomenlum- metta**, *Nymphaea tetragona*, ei kasva muualla pohjoismaissa tai Baltiassa eikä etelämpänä Euroopassa, mutta pohjanlumpeen tavoin sen alue ulot- tuu idässä pitkälle Siperiaan.

Suomenlumme on yleensä helposti tunnettavissa, se on muita lumpeitamme kaikin puolin pienempi ja hennempi, lehdet ovat ohuehkoja, kupruisia, tyviliuskat melko pitkiä; terälehtiä on vähän, kukan tyvi on neliömäinen, teräväsärmäinen. Isojen lumpeiden lehdet ovat pyöreämpiä, paksumpia ja sileitä. Pohjanlumpeen ja isolumpeen erottaminen voi tuot- ta vaikeuksia. Lehtien erot eivät ole luotettavia, joskin tyviliuskojen pääsuonet ovat yleensä kaarevia pohjanlumpeella ja suoria isolumpeel- la. Tuntomerkit löytyvät kukista. Pohjanlumpeen kukka avautuu kup- pimaisesti ja terälehdet ovat verholeh- tiä vasten painuneita; verholehdet ovat ainakin kärjistään vedestä koha- via ja kukan tyvi on jonkin verran kul- mikas ja palteinen. Isolumpeen kukka on puolipallomainen ja terälehdet eri suuntiin harittavia; verholehdet ovat kapeampia, veden pinnan myötäisiä ja kukan tyvi on pyöreä, palteeton.

Lumpeet, varsinkin pohjan- lumme ja isolumme risteytyvät helposti yhteisillä kasvupaikoillaan. Ominaisuuksiltaan risteymien kukat ovat kantalajiensa väliltä ja niiden hedelmällisyys on alentunut, mutta takaisinristeytymistä tapahtuu, jolloin lumpeiden tunnistaminen muuttuu sangen haasteelliseksi. – *Pertti Uotila*

Tule oppaaksi Luonnonkukkien päivän retkelle! Lähde tutustuttamaan suomalaisia lumpeiden ja muiden kasvien ihmeisiin.

Luonnonkukkien päivää vietetään sunnuntaina 16. kesäkuuta

Retkesi voit ilmoittaa 3.5. asti osoitteessa www.sll.fi/luonnonkukkien-paiva/

Oppaana saat tilata materiaalia osallistujille jaettavaksi, kuten hienoja esitteitä ja postikortin

Lisätietoja ja ilmoittautumislomakkeen löydät Luonnonkukkien päivän verkkosivuilta